

6.

Değişme problemiyle ilgilenen düşünürlerden Parmenides ve Elealı Zenon, duyu bilgisiyle akıl bilgisi arasında bir ayrım yapmışlar ve kesin bilginin akıl bilgisi olduğuna inanmışlardır. Bu filozoflar bu yanlarıyla hem varlık problemini bilgi problemiyle ilgisinde ele almışlar hem de Platon'u hazırlamışlardır diyebiliriz. Parmenides ve Elealı Zenon varolanın bilgisini deneyden değil de akıldan çıkarmaya çalışmışlardır. Çünkü deney, hareket eden, değişen, meydana gelip yok olan nesnelere karşımıza çıkarır. Parmenides, sürekli değişen çokluk karşısında, kendi içine kapalı, hep olduğu gibi kalan birliği koyar. Parmenides'e göre çokluk, bir yanılmadır. Bu çokluğu bize gösteren de duyulardır, onun için duyular bizi yanıltırlar. Duyu algıları bilginin (*epistemenin*) kaynağı değildir.

Görüldüğü gibi ele alınan tüm filozofların doğa açıklamaları hep deneye ve deneyin düşünmeyle işlenmesine dayanıyordu. Ancak Parmenides'te ilk olarak, deney bir yana bırakılıyor, varlık üzerinde düşünmekle varolanın niteliklerini ortaya koyma çabası karşımıza çıkıyor. Varlığın özü gereği, meydana gelmemiş, değişmez, bölünmez olduğu sonucuna da bu şekilde varılıyor. Bu bakımdan, Anaximandros *arkhe* olarak *apeiron*'u söylemesiyle aslında Elealılara öncülük etmiş diyebiliriz.

Değişme problemi açısından varlık problemiyle ilgili olarak çokluğu asıl gerçek sayan Herakleitos, bu bakımdan Parmenides ve Elealı Zenon'la tam bir karşıtlık içerisindedir. Şöyle ki, Herakleitos'a göre evrendeki nesnelere tümü değişirler, her şey bir başka şeyin yıkımı ve ölümü sayesinde olur. Evrendeki öğeler arasında sürekli bir çatışma ve savaş hali vardır. Değişmeyen tek şey, bu değişimin kendisidir⁹. Bu değişme bir yasaya göre olmaktadır, Herakleitos buna *logos* der¹⁰. Bu şekilde varlığa ilişkin bir problem olarak görülen çokluğa (görünümlere) ve bunun ardındaki asıl varlığa dair değişmeyecek tümel bir yargı dile getirdiği iddiasıyla Herakleitos, varlık ve bilgi felsefelerini birlikte ele almıştır.

2.3.Oluş Sorunu

Yunan felsefesinde varlık üzerine birbirine karşı olan bu iki anlayışta, Parmenides varlığı hiç değişmeyen bir birlik diye anlarken, Herakleitos için varlığın ana özelliği değişmedir. Parmenides, çokluk ile

oluşun gerçekliğine yer vermezken, Herakleitos oluşu hareketsiz bir varlığa bağlamaktan kaçınır. Bu iki karşıt görüş, *varlıktan* oluşu *açıklama* problemini ortaya çıkarır. Bu sorun *arkhe* sorunuyla ilgilenen düşünürlerin görüşlerinde örtük olarak zaten vardır.